

Flickors deltagande i idrott och dess potential för inkludering och jämställdhet

Innehåll

Förord	3
Författarpresentation	4
Inledning	5
Sammanhang	5
Verksamheten Bollen	6
Syfte och frågeställningar	6
Tidigare forskning	6
Metod	8
Analys: inkludering i och genom idrott	9
Inkludering i idrott	9
Organisatoriska villkor för inkludering	11
Relationella villkor för inkludering	15
Inkludering i samhället genom inkludering i idrotten	17
Avslutande diskussion	19
Innebörder av inkludering	20
Bollens förtjänster och potential	21
Referenser	23

Förord

I rapporten presenteras resultat av forskningsprojektet **Flickors deltagande i idrott och dess potential för inkludering och jämställdhet**, med Magnus Dahlstedt som projektledare. Projektet har finansierats av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (0658/19). En mer utförlig redovisning av resultat från forskningsprojektet kommer senare under året att publiceras i boken **Bollen i rörelse: Tjejfotboll, fostran och normkritik i den urbana periferin** (Ekholm m.fl. 2022).

Vi vill framför allt rikta ett stort tack till alla er som varit med att leda och delta i Bollen, den verksamhet som vi följt och undersökt, som generöst har välkomnat oss till att vara med på aktiviteter och som avsatt tid för att intervjua. Vi vill också rikta ett tack till de personer som har bidragit i arbetet med datainsamling och bearbetning: Jennifer Reimander, Jennifer Neij och Maline Holmlund.

Magnus Dahlstedt, Ulrika Wernesjö & David Ekholm

Författarpresentation

Magnus Dahlstedt är professor i socialt arbete vid Linköpings universitet. Hans forskning rör frågor om välfärd och medborgarskapande, med särskilt intresse för ungas uppväxtvillkor, inkludering och exkludering i en tid präglad av marknadsorientering och migration.

Ulrika Wernesjö är universitetslektor i socialt arbete vid Linköpings universitet. Hennes forskning rör frågor kring tillhörighet, inkludering och exkludering i välfärdsstaten, med särskilt fokus på barn och unga och migration.

David Ekholm är docent och universitetslektor i socialt arbete vid Linköpings universitet. Han forskar främst om socialpolitiska villkor för socialt arbete, med särskilt fokus på olika sätt att möta problem i fråga om ojämlikhet och segregation, i samverkan mellan olika samhällsaktörer.

Inledning

I fokus för det forskningsprojekt vars huvudsakliga resultat redovisas i den här rapporten står idrotten och dess potential för att bidra till inkludering för unga, särskilt flickor, i områden präglade av ojämlikhet och segregation. I projektet undersöks en specifik idrottsverksamhet för flickor som vi väljer att benämna Bollen. Verksamheten bedrivs i ett område präglat av socioekonomisk utsatthet och har som ambition att bidra till inkludering och jämställdhet. I rapporten presenteras forskningsresultat som pekar på de villkor och möjligheter för inkludering som finns med denna slags idrottsverksamhet.

Sammanhang

Under de senaste årtiondena har den sociala och ekonomiska segregationen tilltagit i Sverige. Städer runtom i landet har blivit alltmer polariserade (Stigendal 2016). Ojämlikheten tar sig inte minst uttryck i att ungas uppväxtvillkor skiljer sig påtagligt åt, beroende av i vilken del av städerna som de bor i. Hushåll med begränsade resurser är idag koncentrerade till stadslandskapens urbana periferier (Dahlstedt & Ekholm 2020). För många av de unga som växer upp i dessa områden formas tillvaron i ett samspel mellan flera dimensioner av social exkludering, däribland bostadssegregation, territoriell stigmatisering, ekonomisk fattigdom, ohälsa, arbetslöshet och ojämlika möjligheter när det gäller att påverka samhället genom att delta i såväl formella kanaler som civilsamhällets föreningsliv (Dahlstedt & Ekholm 2018).

Forskning visar att det för barn och unga är i flera avseenden ogynnsamt att växa upp i sammanhang präglade av fattigdom och ekonomisk utsatthet (Socialstyrelsen 2010). Inte minst bidrar sådana uppväxtvillkor till att ungas tillförsikt och förhoppningar inför framtiden försämras kraftigt (Alm & Brännström 2011; Stigendal 2016). Fattigdom och ekonomisk utsatthet har dessutom betydelse för ungas möjligheter till deltagande i olika slags fritidsaktiviteter, inte minst idrott, men även för deras tillgång till hälsa och utbildning (Behtoui m.fl. 2020).

Unga bosatta i stadens periferier deltar i föreningsidrott i betydligt lägre grad än unga bosatta i andra delar av städerna (Blomdahl m.fl. 2019; CIF 2019). Denna skillnad har dessutom ökat i takt med att ojämlikheten tilltagit i samhället (Blomdahl m.fl. 2019; MUCF 2020). Relationen mellan ojämlikhet och deltagande i föreningsidrott återspeglas därtill i påtagliga skillnader mellan killar och tjejer (Blomdahl m.fl. 2014; CIF 2019). Tjejer som växer upp under socioekonomiskt mer utsatta omständigheter deltar i mindre utsträckning än andra tjejer i föreningsidrott (Blomdahl m.fl. 2019). I synnerhet gäller det tjejer med utländsk bakgrund (Fundberg 2017).

Verksamheten Bollen

Av forskningsetiska skäl har vi valt att anonymisera verksamhetens egentliga namn, och vi använder hädanefter namnet Bollen för att beskriva den verksamhet som studerats. Bollen bedrivs i tre områden i Västerstad (fingerat namn), en större stad i Sverige, med olika slags sociala och ekonomiska utmaningar. Namn på platser och personer är fingerade genom hela rapporten.

Bollen startade som ett samarbete mellan olika idrottsföreningar i Västerstad med ambitionen att etablera fotboll och futsal som särskilt riktades till unga tjejer i stadsdelen Innerort. Under de första åren startades aktiviteter upp inte bara i Innerort, utan även i Mellanort och Västerort, vilka är de tre områden i Västerstad som bland annat kommunen vid tiden för verksamhetens start definierat som i behov av särskilda insatser. I dessa områden har det sedan tidigare saknats etablerade idrottsföreningar med flickverksamhet. Bollen består av öppna fotbolls- och futsalträningar, för tjejer i åldrarna 6 till 19 år. Den övergripande ambitionen är att skapa möjlighet för unga tjejer i dessa områden att delta i idrottsaktiviteter. Därutöver är ambitionen att tjejers deltagande i idrott i sin tur ska bidra till inkludering och jämställdhet. Verksamheten bedrivs enbart för tjejer, av unga kvinnor. Flertalet av de tjejer som deltar har själva sin bakgrund i de delar av staden där aktiviteter anordnas.

Verksamheten leds av en mindre grupp av ledare, med stöd från två samverkande idrottsföreningar i staden, som vi väljer att benämna Västerstad IF respektive Innerort FF. Därtill har Bollen stöttats ekonomiskt av Västerstad kommun, i form av tillgång till kommunala idrottsanläggningar, och har dessutom beviljats ekonomiskt stöd från en rad andra bidragsgivare och stiftelser.

Syfte och frågeställningar

Syftet med forskningsprojektet och denna slutrapport är att bidra med fördjupad kunskap om villkor för och möjligheter till inkludering och jämställdhet genom deltagande i fotboll för flickor. Det övergripande syftet kan preciseras med hjälp av följande frågeställningar: Vilka utmaningar tänker sig idrottsledare och andra vuxna i verksamheten att verksamheten är ett svar på? Vilka förmågor och färdigheter förväntas de deltagande flickorna tillägna sig genom deltagande i idrott, för att de ska inkluderas i samhället? Vilka innebörder ges i detta sammanhang åt inkludering och jämställdhet, i såväl idrott som samhälle? Hur bedrivs arbetet med att bidra till inkludering och jämställdhet? Hur beskriver de deltagande flickorna sitt deltagande i verksamhetens aktiviteter, med avseende på inkludering och jämställdhet? I den här rapporten riktas alltså uppmärksamhet först och främst mot hur inkludering i idrott och samhälle kan möjliggöras för unga tjejer i stadens periferier.

Tidigare forskning

När det gäller idrott med fokus på inkludering så är det viktigt att skilja mellan inkludering i och **genom** idrott (Collins & Haudenhuyse 2015; Schaillée m.fl. 2019).

Det finns idrottsverksamheter som framför allt syftar till att engagera unga i idrott, där inkludering i idrott blir ett mål i sig, medan andra verksamheter bedrivs med fokus på inkludering i samhället, där idrott ses som ett verktyg för att uppnå denna målsättning.

När det gäller svenska förhållanden finns det ett underskott av forskning som specifikt ägnar sig åt tjejers villkor för deltagande i idrott, och då särskilt den slags idrott som bedrivs med huvudsakligt syfte att bidra till samhällsnyttiga ändamål (Ekholm m.fl. 2019). Samtidigt finns det forskning som har undersökt tjejers deltagande i idrott i allmänhet, som pekar på att tjejers erfarenheter av att delta i idrott för bara tjejer kan vara ett sätt för tjejer att delta på sina egna villkor, och i någon mening undkomma killars inte sällan dominanta uppföranden i idrottsammanhang (Carlman & Hjalmarsson 2018). I internationell forskning framgår att sådan könsseparatistisk organisering kan bidra till att utmana traditionella och stereotypa könsroller (Oxford & McLachlan 2018). Genom att tjejer får möjlighet att idrotta med enbart andra tjejer kan arenor skapas där tjejer ges möjlighet att skapa och förhandla kring identitet och sin egen vilja i relation till sitt idrottande, på villkor som de bestämmer över själva (Agergaard 2016). Könsseparatistiskt organiserade verksamheter kan i dessa avseenden ge tjejer bättre tillgång till deltagande i idrott (Walseth & Fasting 2004).

Samtidigt är det viktigt att undersöka frågor om hur aktiviteter konkret organiseras och de institutionella villkor som möjliggör inkludering och deltagande, vilket förutom könsseparerade aktiviteter för tjejer även kan handla om närvaro av kvinnliga ledare och tillåtelse att bära till exempel slöja eller andra klädesplagg som anses viktiga för de tjejer som deltar (Amara & Henry 2010; Walseth 2008; Walseth & Fasting 2004).

Forskning om tjejers frånvaro från idrott tar ofta avstamp i perspektiv som fokuserar på tjejers frånvaro som ett problem i sig. Genom att undersöka tjejers tillvaro, deras livsvillkor, sociala relationer och deras uppförande, riktas blicken inte sällan bort från idrottsaktiviteterna, hur de organiseras och de exkluderande mekanismer som kan finnas inbäddade i dem (Fundberg 2017). Tidigare forskning har ofta betonat olika praktiska, ekonomiska eller kulturella hinder för tjejers deltagande i idrott (Strandbu 2002, 2005). Här har inte minst fokus riktats mot tjejer med utländsk bakgrund och framför allt de kulturella normer som återfinns i tjejernas familjer och hemmiljö, som på olika vis uppges hindra tjejers deltagande och inkludering i idrottsaktiviteter (Ahmad 2011; Walseth 2006; Walseth & Strandbu 2014).

I stället för att rikta blicken mot tjejerna och deras tillvaro som ett problem och som ett hinder i sig, så vill vi dock med denna rapport rikta blicken mot idrotten och hur den kan på olika vis kan organiseras på sätt som antingen bidrar till eller hindrar inkludering.

Metod

I det forskningsprojekt som ligger till grund för de resultat som presenteras i denna rapport har vi följt verksamheten Bollen nära under en längre period, med hjälp av en kombination av deltagande observationer och intervjuer med såväl ledare som deltagare.

Observationerna genomfördes vid Bollens träningstillfällen i Innerort. Deltagare och ledare i verksamheten informerades om observationerna och deras syfte vid det första tillfället och därefter vid upprepade tillfällen under fältarbetets gång. Förutom att ge kunskap om hur aktiviteterna genomförs och vad som händer under aktiviteterna, har observationerna varit viktiga för att kunna iaktta sådant som försiggår i verksamheterna som därefter kunde ligga till grund för fördjupade samtal och reflektion vid intervjutillfällena. På så vis har observationer och intervjuer ingått i ett dynamiskt samspel där händelser som utspelat sig i aktiviteterna tillsammans med ämnen som berörts i intervjuer har legat till grund för fortsatta samtal och fördjupad reflektion vid senare intervjuer med både ledare och deltagare. Totalt genomfördes tolv observationstillfällen. Med hänsyn till att verksamheten är könsseparerad, med enbart kvinnliga ledare och deltagare, genomfördes observationerna och intervjuerna med deltagare av Ulrika Wernesjö från forskargruppen.

Inom ramen för undersökningen har även intervjuer genomförts, med både ledare och deltagare. Intervjuerna har handlat om ledarnas och deltagarnas sätt att förstå aktiviteterna.

Vi delar in de intervjuade i tre olika kategorier, därför att några av tjejerna som är med i aktiviteterna är med både som ledare och som deltagare i olika sammanhang och på olika platser. Vi intervjuade tre tjejer som enbart är med som deltagare. Intervjuer med deltagare genomfördes i samband med observationerna av Ulrika Wernesjö. Vi intervjuade fem tjejer som varit med både som ledare och deltagare. Dessa intervjuer, liksom övriga intervjuer med andra ledare genomfördes av David Ekholm, vid tillfällen som inte vara i anslutning till aktiviteterna. Vi intervjuade därtill sex tjejer eller kvinnor som bara deltar i Bollen som ledare. Intervjuer med dessa ledare genomfördes över en längre tidsperiod. Fem av de mer erfarna ledarna intervjuades vid två, tre eller fyra tillfällen, vid olika tidpunkter under den period som insamlingen av det empiriska materialet pågick. För en mer utvecklad redogörelse och diskussion av projektets metodologiska ansats och genomförande hänvisar vi till en kommande bok utifrån projektets resultat (Ekholm m.fl 2022).

Forskningsprojektet som ligger till grund för denna rapport har genomförts i enlighet med gängse etiska principer för humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning och har genomgått etikprövning (Dnr: 2019-01649).

Analys: inkludering i och genom idrott

I det följande presenteras huvudlinjerna av vår analys av det insamlade materialet. Analysen är indelad i fyra delar. Först behandlas hur verksamhetens mål och medel förstås av dem som leder och deltar i aktiviteterna. Därefter riktas blicken mot de olika organisatoriska respektive relationella villkor i verksamheten som kan bidra till inkludering. I den fjärde och sista delen fokuserar vi därefter på villkor för inkludering i samhället, genom inkludering i idrotten.

Inkludering i idrott

Bollens ursprungliga ambition var att erbjuda möjligheter för unga tjejer i Innerort att delta i idrott. För detta ändamål började verksamheten med att arrangera fotboll och futsalspel för tjejer i området. Två föreningar, Västerstad IF och Innerort FF, bedrev sedan tidigare idrottsverksamheter för tjejer i Innerort, där olika tjejer deltog. Bezma, en av ledarna berättar att hennes förening, Västerstad IF ”jobbar också väldigt mycket socialt och har gjort det genom åren [och] sen så hade vi [Innerort FF], som har varit verksamma i området” och menar att ”då blev det naturligt att vi gjorde en satsning”.

Tillsammans har Innerort, Mellanort och Västerort på senare tid uppmärksammat i flera sammanhang, bland annat med fokus på bristande möjligheter till deltagande i idrott. Områdena kan, trots att de ligger i olika delar av staden och skiljer sig mellan varandra på olika sätt, beskrivas som präglade av liknande socioekonomiska villkor. Ambitioner om inkludering bottnar i att idrottsaktiviteter i dessa områden är begränsade bland unga tjejer. Ambitionen beskrivs på så sätt som att skapa möjligheter för tjejer lokalt att delta i idrottsaktiviteter. Ambitionen om jämställdhet grundar sig i att det är just bland tjejer som deltagandet i idrott är mest begränsat. I en intervju beskriver Bezma, som var med från uppstarten av verksamheten, hur dessa båda ambitioner kan förstås i relation till varandra:

I grund och botten för Bollens verksamhet, så är det så att vi vill att idrotten ska vara till för alla. Och det är det där klyschiga som alla säger... att det ska vara välkommet och [att alla] ska få ta del av verksamheten. Men vi menar det verkligen. Och då tjejer som annars inte får ta del av föreningslivet. [...] Just med hur vi inte tycker att det är för tjejer med utländsk bakgrund. [...] Anledningen till varför vi finns är att fler tjejer som inte tidigare varit föreningsaktiva ska hitta till idrotten. (Bezma)

Inkludering gäller här deltagande i idrotten. Inkludering gäller generellt alla tjejer, men blir särskilt viktig för just tjejer med utländsk bakgrund. Arbetet med att skapa inkludering grundar sig i de samhälleliga villkor som begränsar barn och ungas tillvaro.

Vad är det då som aktiviteterna konkret består av och hur är det tänkt att aktiviteterna ska bidra till att skapa inkludering? Bollen kan beskrivas som en sorts **organiserad spontanidrott**, det vill säga som idrottsaktiviteter som är både organiserade och återkommande, anordnade av bestämda ledare, men där deltagandet kan ske spontant utan föransmälan eller medlemskap (Blomdahl m.fl. 2012; Högman 2014; Stenling 2015). Bezma beskriver att ”du behöver inte anmäla dig, det ska inte kosta. Alltså det här med medlems- och träningsavgifter. Det kostar ingenting och du binder inte upp dig på någonting”. På ett övergripande plan handlar spontaniteten framför allt om att deltagande i aktiviteterna inte är knutet till några särskilda förpliktelser. Vare sig deltagarna eller deras föräldrar förbinder sig inte till något särskilt genom att delta i de aktiviteter som anordnas i Bollens regi. Aktiviteterna är gratis. Tjejerna behöver inte anmäla sig i förväg, utan de kan komma om de vill. Förutom träningarna kan även extra aktiviteter genomföras utifrån tjejernas intressen och önskemål – ”vad tjejerna vill”, som Bezma formulerar saken. Tjejernas föräldrar behöver inte heller ta på sig något betungande ansvar i form av uppdrag eller genom att sälja olika slags produkter på grund av att deras barn deltar i aktiviteterna. När det gäller verksamhetens huvudsakliga aktivitet – träningarna – så är de dock inte helt spontana. Träningarna är organiserade på fasta, schemalagda, tider i veckan, på de tre platserna. Spontaniteten består i att de tjejer som deltar kan välja att delta i aktiviteterna när och hur ofta de vill på respektive platser. Även om deltagandet är spontant, finns vissa tydliga mönster i deltagandet. Spontaniteten är vare sig slumpartad eller helt godtycklig. Många tjejer deltar regelmässigt och återkommande, även om de inte behöver förannonsera sitt deltagande. Anna, en av ledarna, får frågan om det är samma tjejer som kommer varje vecka:

Ja, typ... [skratt]. Mer eller mindre. Mer eller mindre är det samma stomme.

Intervjuare: Ni har träning nu, om tjugo minuter. Vet du ungefär hur många som kommer eller vilka det är som kommer?

Nej, ingen aning. Det är också en utmaning. Och det är väl... Alltså, så... man vet inte om det kommer fem eller om det kommer femton, eller om det kommer tjugofem. Vilket gör det svårt att planera något i förväg. Man får jobba upp en bank med övningar, och så får man så här... ”Okej, idag vart vi så här många, då kan vi göra det här och det här”. (Anna)

Det varierande antalet deltagare framstår därmed som något av en utmaning, som kräver ett visst mått av flexibilitet. Den flexibla organiseringen präglar också själva innehållet i aktiviteterna. Det som strukturerar denna organiserade spontanitet och viljan till deltagande handlar dock återkommande om att det är – och ska vara – kul att spela. Deeqa som brukar delta i aktiviteterna berättar att det är kul att komma på träningarna. När hon berättar om varför hon deltar i Bollen säger hon: ”Jag tycker att Bollen är bra. Jag tycker om att slå fotboll. Det är skönt”, och lägger därefter till, ”och att träffa andra folk”. På frågan om vad hon tycker är allra roligast med att delta i Bollen svarar hon: ”Match. Att göra mål och så”.

Organisatoriska villkor för inkludering

Viljan att delta i fotbollsaktiviteter därför att det är kul är en stark drivkraft i de berättelser om Bollen som vi har fått ta del av i våra intervjuer med både deltagare och ledare. Men i berättelserna om Bollen får vi även syn på en rad villkor för inkludering, inte minst av organisatoriskt slag. **Organisatoriska** villkor för inkludering behöver ses i relation till Bollens målgrupp: i form av tjejer som bor i specifika områden och som i liten grad deltar i annan föreningsidrott.

Organisatoriska villkor för inkludering handlar om hur aktiviteterna organiseras på ett sätt som främjar inkludering, bland annat genom att aktiviteterna är gratis, flexibla och inte inriktade på tävling. Sådana villkor kan skiljas från andra villkor för inkludering som kan benämnas **relationella**, som handlar om hur relationer bidrar till att skapa en känsla av gemenskap som i sin tur kan få en välkomnande och inkluderande miljö att växa fram.

När det gäller hur aktiviteterna i Bollen organiseras så kan vi se en underliggande kritik mot hur föreningsidrotten bedrivs idag, och de olika sätt som den inte lyckas skapa inkludering i en bred bemärkelse. I resonemang om vilka det är som deltar i Bollen och varför de deltar just där och inte i andra lag eller föreningar, så görs återkommande olika slags kontraster där Bollen sägs skapa villkor för inkludering på helt andra sätt än föreningsidrotten i övrigt förmår göra. Ledaren Marie ger ett exempel på ett sådant resonemang när hon berättar:

Om man säger att huvudsteget är att fler tjejer ska få möjlighet att idrotta, så bygger det på grundproblemet att det är många tjejer som inte kan idrotta. [...] det är många som lägger skulden på föräldrar eller kulturen eller så där, men vi vill nog också sätta fokus mot det andra. Att det som är inom ramen, inom normen, att det inte är så lätt att bli insläppt där också. Det är lätt att prata om inkludering och integration, och alla är välkomna här, men att det rent faktiskt i många idrottsföreningar inte är så lätt att bli välkomnad om du inte passar in i normen. (Marie)

En viktig poäng i Maries resonemang handlar om att problem och hinder inte förläggs till enbart till ”föräldrar eller kulturen”. I stället riktas blicken mot idrottens egna organisatoriska villkor och hur de kan bidra till inkludering såväl som exkludering. Det sättet på vilket Bollen organiseras kan därmed ses som del av en bredare kritik som riktad mot den traditionella föreningsidrotten och dess organisationsformer.

En viktig utgångspunkt för att förstå villkoren för inkludering handlar om hur aktiviteterna är anordnade enbart för tjejer. Ledaren Sofia berättar att ”det kanske inte skulle kommit lika många tjejer om det var med killar” för att ”det är väl mer naturligt för killar än för tjejer att spela fotboll i det här samhället” och ”att killar lätt tar över”. En annan viktig del när det gäller att möjliggöra inkludering och deltagande i aktiviteterna handlar om att deltagandet är gratis. Att aktiviteterna är gratis blir ett sätt att hantera de villkor som råder i det omgivande samhället och då särskilt i form av ekonomisk utsatthet. Sofia

berättar att ”Bollen är ju verkligen ett så fint exempel på där man anordnar gratis fotbollsträningar i områden som... nej, men anses vara mer utsatta” och att ”pengar ska inte vara en orsak till att man inte får vara med och engagera sig i idrott”. Som ett svar på dessa ojämlika villkor är aktiviteterna därför gratis. Det vill säga, de som deltar behöver inte betala medlems- eller aktivitetsavgifter. En av ledarna Majida utvecklar just tanken om att aktiviteterna är gratis, med avstamp i sin egen biografi.

Jag själv kommer från en bakgrund där jag bodde i ett socioekonomiskt utsatt område. Kommer från en familj som hade det ekonomiskt tufft. Så det är så här. Och typ medlemsavgifter. Om du jämför Bollen med andra lag i Västerstad. Vi har inte den här höga medlemsavgiften på typ sjuhundra kronor, uppemot tusen spänn. (Majida)

I Majidas beskrivning och i hennes egen erfarenhet betonas ojämlikhetens geografiska dimensioner. Skillnaderna är stora mellan olika delar av staden och mellan hur aktiviteter anordnas i Bollen jämfört med hur de anordnas i de flesta andra föreningar. Där medför deltagande en hel del kostnader, inte minst i form av medlemsavgifter. Men i kontrast till hur det fungerar i dessa föreningar så är deltagandet i Bollen kostnadsfritt, vilket mer eller mindre är en förutsättning för deltagande bland många av de tjejer som deltar i aktiviteterna.

Utöver att det är gratis att delta så framträder de flexibla villkoren för deltagande som betydelsefulla. Flexibilitet handlar särskilt om att deltagarna inte behöver anmäla sig till aktiviteterna i förväg, eller formellt sett vara medlemmar. I stället kan deltagarna komma och vara med på fotbollen och futsalerna när det passar dem själva och när de vill delta. Mona, som deltagit både som ledare och spelare, talar om ”det här att ni behöver inte betala något eller inte behöver ha speciella kläder, utrustning, inte ens anmäla dig... bara att komma”, och beskriver vidare att detta innebär att tjejer som ”bara kände att de vill komma den dagen” är välkomna att göra det. Principen är att det i så hög grad som möjligt bara ska vara att komma spontant, när tjejerna själva känner för det.

Soraya, en av deltagarna, berättar om hur det är mer av ett ”tvång” att delta i Innerort FF:s aktiviteter för dem som är med i deras lag, och särskilt om och när man har betalat för att vara med där. Hon säger att, ”att jag inte har spelat i deras lag... jag vet inte vad det beror på, men jag tycker det räcker så att jag spelar Bollen”. Hon utvecklar: ”Här är det nu lättare att man bara går tio minuter, sen är man framme till hallen [och] det är enklare [med Bollen]” och kontrasterar deltagande i Bollen mot det hon beskriver som ”tvång” i Innerort FF: ”Om man missar, då får man ju betala för det”. Av Sorayas beskrivning framstår det som betydligt enklare att delta i Bollen än i annan föreningsidrott, där avgifter kopplas till tvång och därmed utgör ett hinder för deltagande. Bollens aktiviteter framställs som mer tillgängliga och utan tvång. Ledaren Anna talar om kontrasterna på ett liknande sätt. Hon säger att, ”för mig så handlar det om att alla tjejer, oavsett bakgrund, ska få chansen att utöva en idrott utan att det ställs en massa krav”.

När det gäller flexibilitet i fråga om deltagande, och hur deltagandet sker på deltagarnas egna villkor, kan vi även lyfta fram frågan om klädsel och utrustning. Tjejerna i Bollen har ibland slöja/hijab på sig och ibland inte. En del tjejer har långa byxor och andra kjol på sig. Några har tränings- eller gymnastikkläder på sig, medan andra har vardagsklädsel. Och tjejerna har olika slags skor på sig när de deltar, eller inte skor alls inomhus. Både ledare och ansvariga ledare uttrycker återkommande att kläder inte ska utgöra ett hinder för deltagande. Hawa, som är en av de unga ledarna, som tidigare även har varit med som deltagare, berättar på tal om deltagarnas utrustning, att ”de får ha med sig vad de vill”. Hon säger: ”det är inte en fotbollsträning där de ska ha dobbar... [...] alltså de får ha med sig det de vill [och] de brukar ha på sig träningskor för det mesta [...] men de har väl kläder utefter vad vi ska göra”. Det finns alltså inga krav på särskilda slags skor, annat än att de ska vara någorlunda funktionella med hänsyn till vad det är som ska utföras under aktiviteterna.

Marie berättar vidare om det med fokus på den praktiska betydelsen av att kunna ”springa ordentligt”. Även andra ledarna betonar att det kan vara svårt att springa och spela fotboll med lång kjol. Enligt Marie är byxor kanske att föredra eftersom det är mer praktiskt. Med utgångspunkt i den värderingen har det, för dem som inte har byxor med sig, funnits möjlighet att låna byxor på plats. Men för dem som inte vill ha byxor, utan som hellre vill ha kjol, så är inte heller det något hinder. I en intervju utvecklar Bezma ett resonemang om hur olika sätt att klä sig är möjliga i de aktiviteter som anordnas i Bollens regi: ”Vi har aldrig sagt att man inte ska ha kjol. Däremot med... det är inte det mest optimala kanske om man ska stå i mål eller så [...] utan de har lärt sig att... nej, men byxor”.

En viktig del i arbetet med att möjliggöra inkludering och deltagande i aktiviteterna, som också har koppling till det flexibla upplägget av aktiviteterna och deltagandet, gäller hur verksamheten formas som idrottsaktiviteter, utan fokus på tävling. Bollen är idrott, men inte tävlingsidrott på samma sätt som i mycket av annan föreningsidrott. Kontrasten mellan idrott och tävling manar till reflektioner om hur verksamheten tar form som ett alternativ till den etablerade föreningsidrotten.

In en intervju berättar Suada, en av de unga ledare som också tidigare varit deltagare i verksamheten, om att det främsta skälet till att tjejerna väljer att delta är att de först och främst vill ha kul, umgås och lära känna andra. Ett sätt att skapa känslan av att det är kul handlar om att inte ha allt för starkt utpräglade tävlingsmoment, eftersom det skapar press.

Alltså den främsta anledningen för att man är där är för att ha kul och lära känna folk. Det finns ingen... ”vi ska vinna”, eller den här pressen... ”du är dålig”. Det kommer inga konstiga kommentarer. Man känner sig inte dum heller. Jag märkte det de första dagarna, att det var en massa olika nivåer. Men det var ingen som kände sig dum utan de väntar på varandra... de kör övningar. Sen så anpassar vi ju övningar. Om vi märker att vissa är på högre nivå. Då är vissa åt sidan. Det är inte så att vi exkluderar dem. De är ju med varandra sen också. Vi gör kanske snabbare tempo här, och den som vill vara med här får ju vara med här. (Suada)

Suada säger sig uppskatta verksamheten eftersom den utgör just en mer flexibel form av idrott, jämfört med många andra lag. Det saknas inte tävlingsinslag, men verksamheten är inte lika tävlingsinriktad som många andra aktiviteter. Verksamheten riktar fokus mot individuell utveckling och att deltagarna ska ha kul, snarare än mot kollektiva tävlingsframgångar. I övrigt utgör verksamheten ett lag, som andra lag, om än i något annorlunda form.

En del av tjejerna har tidigare erfarenheter av att spela med andra lag och kan med grund i sina tidigare upplevelser lyfta fram vissa drag som skiljer verksamheten från andra lag. En av de tjejer som tidigare har provat på spel i andra lag är Mona. När hon beskriver sina upplevelser av spel i ett annat lag säger hon: ”Jag ville utmana mig och komma med i ett riktigt lag, för det här är bara en träningsgrupp”, men ”i stället för en lugn timme där man slappnar av skolstressen, så blev det ännu jobbigare... det blev stressigt”. Mona utvecklar: ”För det första så var de mycket bättre... de har tränat mycket längre, så på något sätt så har jag förstört för deras träning i stället för att hjälpa till, för jag kunde inte alltid passa rätt, som de gjorde”. Det resulterade i att ”jag försökte komma in men det funkade inte”, som Mona beskriver det, och hon avslutar med att beskriva hur hon ”inte orkade” vara kvar i laget efter att ha försökt ”på flera sätt”.

Ytterligare ett villkor för inkludering som är inbäddat i hur aktiviteterna organiseras handlar om olika sorters stöd som kompenserar för deltagarnas ibland begränsade tillgång till utrustning och annat. Mot bakgrund av de sociala och ekonomiska villkor som präglar de unga tjejernas deltagande och skapar materiella hinder för deltagande i idrott, så kan tjejerna bland annat få tillgång till kläder som de kan idrotta i och därtill möjlighet att låna skor.

När Anna besvarar frågan om varför hon ser verksamheten som viktig, kan vi se att hon beskriver verksamheten som i grund och botten en form av compensation. Hon säger att ”väldigt många av dem i alla fall... aldrig annars skulle få chansen att spela fotboll eller futsal, mer än kanske ute på gården”. Givet de förutsättningar som tjejerna i övrigt har att spela fotboll och futsal så beskrivs verksamheten som en möjlighet för tjejerna att delta på egna villkor. Hon talar om en ”scen” där de kan ”glänsa och skina”. Mot bakgrund av att flertalet av de tjejer som deltar saknar både fotbollsskor och benskydd så berättar Anna att verksamheten bland annat har valt att tillhandahålla olika slags utrustning. Anna säger att ”vi har också den policyn att man får komma som man är, och sedan så har vi skor och strumpor att låna ut”. Hon exemplifierar: ”Vi har några inomhusskor man kan låna, och lite skor, eller en hel drös med fotbollsskor som vi har fått. Som tjejerna får låna. Och för några år sedan så sålde vi skor och benskydd till ett reducerat pris”. Anna ger på så vis en rad exempel på utrustning som kan behövas utifrån praktiska hänsyn, när det gäller att spela fotboll, som en del tjejer inte har tillgång till, men som de kan få tillgång till genom verksamhetens kompensatoriska ambitioner. Skor, strumpor och benskydd kan bli tillgängliga genom att de antingen lånas ut eller säljs till reducerat pris.

Relationella villkor för inkludering

Hur verksamheten organiseras hänger nära samman med de relationer som kan formas i verksamheten och som kan bidra till att möjliggöra inkludering och deltagande. Dessa relationer framstår i olika beskrivningar återkommande som betydelsefulla när det gäller att möjliggöra inkludering. Det handlar både om relationer till andra deltagare och till ledare. Marie talar om att ”när du kommer till träningen träffar du kompisar från andra skolor [...] det är rätt många med somalisk bakgrund, men de går på olika skolor”, och att tjejerna ”lär känna oss ledare och varandra”. Marie ger med sin beskrivning en bild av vilka slags relationer som Bollen kan vara en plats för. Bollen är en plats där deltagarna ges möjlighet att träffa varandra. Ofta är det deltagare med liknande bakgrund. Där formas även relationer mellan ledare och deltagare. Genom relationer mellan ledare och föräldrar ges också möjlighet att skapa kontakter med deltagarnas familj, berättar Marie, liksom med det omgivande lokalsamhället.

Aaliyah som tidigare spelat fotboll i Innerort FF lyfter också fram just betydelsen av relationer med andra deltagare som en viktig orsak till att hon valde att inte fortsätta i Innerort FF, utan i stället valde att börja spela i Bollen. Hon berättar att ”jag kände mig lite utanför, för det var mest, du vet. Jag vet inte vad jag ska säga. Jag kände mig bara lite utanför. Så jag bara gick in till Bollen, där jag vet. Där jag känner människor”.

Eftersom Aaliyah kände flera av de tjejer som spelade med Bollen, så kände hon sig inte längre så ”utanför” som hon gjort tidigare, när hon spelade i Innerort FF. Resonemanget knyter an till vad som tidigare beskrivits som en känsla av att vara utanför, på grund av alltför starkt tävlingsfokus och brist på nivåindelning. Tankegången går igen i Suadas berättelse om sina erfarenheter av att tidigare ha spelat i andra lag. Hon lyfter särskilt fram betydelsen av att känna sig som del av en gemenskap.

Jag vet inte hur jag ska säga det här men alltså, det är mycket svenska tjejer. Det är inte många som man ser sig som sig själv. Jag ser ingen mörkhyad i det laget, förutom mig själv. Eller någon beslöjad. Så man känner sig inte så mycket som en del av det. [...] Det handlar mycket om att känna sig [som] en del av klubben. Gemenskap typ. Om du inte har någon som du känner eller är vän med så är det typ jobbigt att vara i en klubb. [...] Alla föreningar säger ju att de är öppna för alla och att de vill inkludera alla. Men det är ju inte så i praktiken. Alltså, det är ju inte så många som sig själv man ser. [...] Det är oftast svenska, vita tjejer i fotbollsklubbarna. [...] När man är ett barn så vill man se folk som sig själv för att kunna spela i ett lag och känna sig som en del. Då ser man en blandning av människor. (Suada)

På så vis lyfter Suada fram betydelsen av att skapa ett socialt sammanhang. I Suadas erfarenhet är det är få tjejer med hennes utseende eller med själ som deltar i andra idrottsaktiviteter. Även om det formellt sett kan finnas en vilja att skapa inkludering, så framträder inte de villkor för den inkluderingen som

möjliga för Suada, ”i praktiken”. I stället skapar villkoren en känsla av exkludering, med resultatet att hon sökt sig till andra sammanhang.

En central del av den gemenskap som kan formas genom deltagande i aktiviteterna handlar om att det är fråga om just aktiviteter för enbart tjejer. Separatismen i aktiviteterna utgör ett organisatoriskt villkor för inkludering som gör det möjligt att skapa relationer som i sig kan bidra till inkludering. Detta sätt att beskriva hur inkludering blir möjlig genom att det enbart är tjejer som deltar återkommer i såväl ledares som deltagares beskrivningar och reflektioner av aktiviteterna. Exempelvis berättar Soraya om betydelsen av att det bara är tjejer som deltar:

Kanske att tjejer känner sig mer trygga med tjejer. Man vågar gå mer all in, man vågar ta mer plats, våga visa mer vad man kan. För att... ja. Man känner att man har något gemensamt med dem man spelar runtom. [...] Men just det här med... som du ställer frågan till mig. Just det här att det är uppdelat... alltså det är bara tjejer inkluderade i det här laget. Jag tycker det är bra. Man kan ta... man vågar mer. Vågar mer. Vågar visa vad man kan. Man behöver inte skämmas mer. För av någon anledning skäms jag lite när jag kör med killar. För ibland kan man få lite kommentarer om... jag vet inte alltså men... såklart du är ”tjej du kan inte spela”, och sånt. Men alltså, jag bryr mig inte så mycket. Jag vet själv vart min förmåga går och... men jag känner ändå att jag vågar köra med tjejer. (Soraya)

Soraya lyfter här fram en viktig del av den gemenskap som hon beskriver och som kan formas i aktiviteterna. I sin beskrivning problematiserar Soraya olika normer som hon ser återkomma i den traditionella idrottsvärlden, som ofta har med killars närvaro att göra. Soraya lyfter fram hur tjejer slipper att få kommentarer om hur de spelar från andra, och då specifikt jämnåriga killar. Även Majidas betonar värdet av separatistiska rum. ”Jag vet att det finns tjejer tidigare som fått kommentarer”, berättar hon och fortsätter: ”Att det finns killar som inte riktigt förstår att tjejer kan spela fotboll. Att inte bara killar, att det är en killsport överhuvudtaget”. För att göra det möjligt att bedriva verksamhet på tjejernas egna villkor så måste ledarna ibland förklara för killar som kommer för att titta att det vore bättre om de i stället ägnade sig åt något annat.

Utöver frågan om könsseparatism och dess betydelse för de relationer som formas och som i sin tur möjliggör inkludering, framstår möjligheterna till möten och relationer med andra tjejer med liknande bakgrund som betydelsefulla. Sådana relationer och möten kan beskrivas som sammanbindande, i den meningen att de huvudsakligen sker mellan tjejer från samma eller liknande områden i staden och med liknande bakgrund och sociala sammanhang i övrigt. I Bollens aktiviteter är det framför allt tjejer som bor i de respektive områdena och tjejer med utländsk bakgrund som deltar. På följande sätt ger Bezma en förklaring till detta: ”det sprids väldigt mycket kompis till kompis, eller mamma till mamma, så det är ju därför, när vi har ett visst gäng tjejer så kommer ju deras kompisar med där och det har ju betydelse, tror jag... att man känner sig hemma”. Ur Bezmas synvinkel ter sig relationerna som utspelar sig i aktiviteterna som skapade utifrån de relationer som finns i lokalsamhället.

Ett tydligt exempel på hur sammanbindande relationer mellan ledare och deltagare tar form får vi syn på när Majidas beskriver betydelsen av ömsesidigt erkännande mellan deltagare och ledare. Erkännandet tar i hennes berättelse särskilt utgångspunkt i gemensamma erfarenheter av att ha vuxit upp under liknande förutsättningar, i samma områden, med liknande bakgrund och en förståelse av att ha vuxit upp i en särskild kultur.

Jag kan på ett sätt se mig själv i de här tjejerna. Vi är uppväxta i samma område, vi är uppväxta med nästan samma förutsättningar. Alltså Västerort. Jag ser mig själv i dem, och de kan på nåt sätt se sig själva i mig. Jag blir nästan som en positiv förebild, vare sig jag vill eller inte. I och med att jag är ledare där, och att jag ständigt stöttar dem. Lyckas bygga relationer med dem. Förstå ändå, ha en viss förståelse, som många inte har. [...] Många, exempelvis många tjejer på Bollen som jag varit ledare för är somalier som jag. De har föräldrar från Somalia, och det har jag också. Så jag har stor förståelse för kulturen. Jag har stor förståelse för hur... hur det är att vara uppväxt i en hemmiljö där den somaliska kulturen genomsyrar... och hur det kan, hur kulturkrockar, hur den svenska kulturen och den somaliska kulturen krockar ibland. Och även förståelse för hur det är att växa upp som en ung svart tjej i ett svenskt samhälle. (Majida)

Den sammanhållning och gemenskap som Majida beskriver avgränsas genom gemensamma erfarenheter. Inte minst gäller det erfarenheten av **krockar** ("kulturkrock") med "den svenska kulturen", som alltså framstår som annorlunda.

Inkludering i samhället genom inkludering i idrotten

När det gäller inkludering så har vi redan berört en viss spänning mellan inkludering i fotbollsaktiviteterna, och inkludering **genom** fotbollsaktiviteterna i samhället. Även om viljan till inkludering uttrycks som allra tydligast i relation till den egna idrottsaktiviteten, så återkommer beskrivningar av hur deltagande i idrott kan öppna vägar till samhället och andra idrottsliga sammanhang.

Anna berättar bland annat om hur verksamheten vid sin uppstart hade en tydligare tanke om att deltagande i aktiviteterna kunde vara ett sätt att gå vidare till andra föreningar med mer traditionell föreningsidrott, att "det fanns en förhoppning att om vi fångar upp tjejer i vår öppna verksamhet, så kanske [det finns] några eller någon som sen kan ta steget in" i andra lag. Anna säger vidare att "vi har haft samarbeten med vissa lag [...] och försökt bygga broar". Men det har varit en utmaning, menar Anna, eftersom "tjejerna identifierar sig som att de är en del av Bollen, och är jättestolta över de tröjorna de har med Bollens logga på" och det därmed inte funnits ett så stort intresse att gå vidare till andra lag. Tjejerna ser deltagandet som någonting meningsfullt i sig självt. De identifierar sig med deltagandet och känner stolthet. Även Bezma berättar om svårigheter att "slussa vidare". Hon noterar att andra lag organiseras med utgångspunkt i ett betydligt större fokus på tävling och att tjejer som spelar i andra lag ofta har spelat länge och därmed har utvecklat en viss nivå av färdigheter, som tjejerna från Bollen ibland kan ha svårt att nå upp till.

Vi inser att, det går inte att slussa vidare. Eller går, det är inte... ja, men som sagt. Det går inte, eller då måste du ha en förening som kan ta emot dem. Och om man kollar utifrån tänker jag, det mest optimala. Ja, men Innerort FF då. Då kanske de tjejerna som är på den nivån, förstå mig rätt, de är nästan för bra för Bollen. Alltså i den, de är för bra för Bollen kan man säga på nåt sätt. Då kanske de kan börja spela i det här fotbollslaget. Men det fotbollslaget tar inte emot dem. För de är inte tillräckligt bra. Vad fan gör man då liksom? [...] Jag vet en av våra tjejer som inte fick plats där. Och sen gick hon till en annan förening. För att det liksom, du vet, det är seniorlag, spelar högt upp. [Hon] testade med [ett annat lag] och fick ingen plats där heller, och kom tillbaka till oss. Och är ledare hos oss nu. Men jag vet att det fortfarande är jobbigt för henne att hon liksom inte fick plats någonstans. [...] Medvetenheten om att du inte är tillräckligt bra, men också att du inte passar in. Den är fortfarande aktuell. (Bezma)

I detta resonemang kan vi se att det är en lång rad av begränsande villkor som samverkar med varandra – ojämlikhet och segregation, exkludering från idrottssammanhang – och som i sin tur resulterar i att vissa tjejer börjar idrotta senare än andra, vilket innebär att de får sämre förutsättningar att utvecklas både tekniskt och taktiskt. Det senare leder till ännu mer förfinade exkluderingsringar från idrottsliga sammanhang senare i livet (som tonåring i seniorlag). Det innebär ändå inte att Bollen behöver ses som ett medel för att inkludera tjejer i andra sammanhang. I en intervju talar Marie om hur Bollen kan utgöra något annat och nytt.

Vi får ofta frågan hur många som har gått vidare till riktiga lag. Och det är väl både... jag tycker man kan se det som en ny sorts föreningsidrott. Att du är med i det sammanhanget, men inte på samma sätt som det traditionellt har varit, liksom. Sen kan det nog finnas behov för båda. Jag kan tänka mig att det finns tjejer som är med i Bollen som skulle vilja träna mer, eller spela mer matcher, också. Men i stort så har det känts som att det här är behovet. Det är ett sammanhang där jättemånga, de som kommer, känner sig hemma liksom. Ja. Det är en ny sorts föreningsidrottande, liksom. (Marie)

Marie talar om ”riktiga” lag, och om att många av de deltagande tjejerna har ”gått vidare”. Frågorna som Marie ibland ställs inför, visar att det i omgivningen finns förväntningar om att aktiviteterna ska leda vidare till något annat, till andra lag eller till inkludering i samhället. Genom att betona egenvärdet i att delta i Bollen, uttrycks ett slags motstånd mot sådana förväntningar. På så vis omdefinieras samtidigt förståelsen av idrott, där idrottande på deltagarnas egna villkor träder fram som en alternativ norm. Verksamheten kan med andra ord inte definieras som tävlingsidrott eller traditionell föreningsidrott, men inte heller som en aktivitet begränsad till funktionen som medel för inkludering i andra sammanhang.

Avslutande diskussion

Avslutningsvis vill vi i rapporten passa på att lyfta blicken och återknyta till studiens och rapportens syfte och frågeställningar.

Syftet med studien och denna rapport har varit att bidra med fördjupad kunskap om villkor för och möjligheter till inkludering och jämställdhet genom deltagande i fotboll för flickor.

För att gå över till de frågeställningar som väglett arbetet med projektet så inledde vi med att fråga oss vilka utmaningar som idrottsledare och andra vuxna i verksamheten tänker sig att verksamheten är ett svar på. Utifrån den analys som vi presenterat kan vi se att aktiviteterna i allt väsentligt formas som ett svar på utmaningen att det är förhållandevis få tjejer i de områden där verksamheterna bedrivs som deltar i idrott. På så vis kan vi alltså säga att verksamheten tar form utifrån de segregrande villkor som återfinns i samhället.

För det andra: Vilka förmågor och färdigheter förväntas de flickor som deltar i verksamheten tillägna sig genom att delta i idrott, för att de ska inkluderas i samhället? Aktiviteterna går ut på att de flickor som deltar ska utveckla sina fotbollsfärdigheter, men i en del fall förekommer också inslag av samtal integrerade i idrottsaktiviteterna. Dessa samtal kan till exempel handla om vilka rättigheter som barn har och om de villkor som skapas utifrån orättvisor och segregation i samhället. På så sätt består de aktiviteter som anordnas av olika slags lärande och fostran. Men först och främst går aktiviteterna ut på att på olika vis skapa möjligheter till deltagande i idrott, i relation till att delta i samhället i stort.

För det tredje: Vilka innebörder ges i detta sammanhang åt inkludering och jämställdhet, i såväl idrott som samhälle? I analysen som presenterats har vi pekat på hur verksamheten formas med särskilt fokus på deltagande och inkludering i idrotten, som en del i samhället. Eftersom verksamheten, mot bakgrund av tjejers exkludering från idrott, riktar sig mot enbart tjejer, så framträder inkludering som ett sätt att skapa jämställdhet. I detta sammanhang framstår inkludering i idrotten också som inkludering i samhället. Med andra ord, inkludering i idrotten förstås inte enbart som ett medel för att uppnå målet att åstadkomma inkludering i samhället. Denna enkla åtskillnad mellan idrott och samhälle kan alltså överskridas.

För det fjärde: Hur bedrivs då arbetet med att bidra till inkludering och jämställdhet? Som vi har visat i vår analys så sker arbete med inkludering i idrott (och samhälle) inte minst genom skapande av en verksamhet som präglas av inkluderande villkor av såväl organisatoriska som relationella slag. Organisatoriska villkor för inkludering handlar bland annat om att aktiviteter organiseras på ett sätt som på olika vis främjar inkludering, inte minst genom att aktiviteterna är gratis, flexibla, inte tävlingsinriktade och att de är separatistiska, med enbart tjejer som deltagare och ledare. Relationella villkor för inkludering handlar om att aktiviteterna präglas av relationer som på olika sätt

får en känsla av gemenskap att växa fram bland både deltagare och ledare, som i sin tur kan bidra till att skapa en miljö som upplevs som både välkomnande och inkluderande.

För det femte: Hur beskriver de deltagande flickorna sitt deltagande i verksamhetens aktiviteter, med avseende på inkludering och jämställdhet? I den analys som vi har presenterat har vi kunnat identifiera hur de tjejer som deltar beskriver verksamheten som möjliggörande både deltagande och inkludering på lika villkor oavsett kön. I detta sammanhang lyfter de deltagande tjejerna uttryckligen fram de organisatoriska och relationella villkor för inkludering som vi talat om tidigare.

Innebörder av inkludering

Beroende på hur verksamheten organiseras och hur aktiviteter arrangeras så skapas gränser av olika slag. Dessa gränser möjliggör såväl inkludering som exkludering. De sätter ramar för vilken slags gemenskap som är möjlig att formas inom verksamheten. Det är nästan uteslutande tjejer som bor i specifika områden i staden som deltar, först och främst tjejer med utländsk bakgrund. På så vis kan vi säga att det har konstruerats en målgrupp för verksamheten, som en effekt av samhälleliga villkor.

Samtidigt är det uppenbart så att verksamheten och dess aktiviteter inte bara vänder sig till en avgränsad grupp av tjejer. Den uttryckliga ambitionen är att **alla** tjejer är välkomna. Däremot är det ofrånkomligen så att det inte är alla tjejer som rent faktiskt deltar och som inkluderas. Framför allt är det tjejer som beskrivs som exkluderade från den traditionella föreningsidrotten som deltar och inkluderas i de aktiviteter som anordnas inom ramen för verksamheten. På så vis skapas till viss del en homogen sammansättning av deltagare.

Just detta faktum utgör i sin tur ett villkor för att andra tjejer ska kunna inkluderas i de aktiviteter som anordnas. Därmed försvåras samtidigt möten mellan olika kategorier av tjejer i de aktiviteter som anordnas. Ledarna beskriver stundtals sådana överbryggande möten som eftersträvansvärda. De uttrycker bland annat att det vore högst önskvärt att gruppen av deltagare vore mer blandad, eftersom en mer blandad grupp kunde göra det möjligt att få till stånd fler möten mellan tjejer som bor i olika delar av staden, med olika bakgrund. Samtidigt kan just sådana avgränsningar, tillsammans med tankar om sammanbindande möten som ett eftersträvansvärt ideal, i sig bidra till att skapa en specifik form av gemenskapande (ett mer fördjupat resonemang om gemenskapande förs i Ekholm m.fl. 2022).

Samtidigt ser både ledare och deltagare aktiviteterna som en möjlighet till inkludering: dels i form av inkludering i fotbollsaktiviteter, inkludering i spelet och (åtminstone potentiellt) vidare till annan föreningsidrott, dels i form av deltagande i idrott som ett sätt att i sin tur åstadkomma inkludering i samhället.

Frågan om inkludering är dock betydligt mer mångtydig än vad de till synes enkla kategorier som ofta tas som utgångspunkt i diskussionen om inkludering, idrott och samhälle låter påskina.

Bollens förtjänster och potential

Med avstamp i de forskningsresultat som vi har presenterat i denna rapport så vill vi här avslutningsvis göra några sammanfattande reflektioner om det som vi ser som några av Bollens förtjänster och potential, när det gäller att möjliggöra deltagande och inkludering i idrott för unga tjejer, inte minst med utländsk bakgrund. Vår förhoppning är att vi med denna reflektion kan bidra till en fördjupad kunskap om tjejers deltagande i fritidsaktiviteter och idrottande, om tjejers villkor och upplevelser av möjligheter, syn på inkludering och jämställdhet, och om idrottens sätt att organisera aktiviteter och möjligheter att bedriva arbete med samhällsnyttiga ändamål.

Som vi har beskrivit så förefaller Bollens ambitioner om att erbjuda verksamheter där enbart tjejer deltar som en väsentlig del i en bredare strävan efter att värna tjejers inkludering i idrott (Agergaard 2016; Walseth & Fasting 2004). Att döma av de resultat som vi har presenterat så framstår det ur flera hänseenden som viktigt att det enbart är kvinnliga ledare som är med att leda aktiviteterna, vilket också kan bidra till att flera unga upplever det som möjligt att faktiskt delta (Walseth & Fasting 2004).

En annan faktor som är viktig att ta fasta på när det gäller att möjliggöra inkludering är att aktiviteterna inte medför några avgifter för deltagande. Vi kan inte uttala oss om huruvida och i så fall på vilket sätt deltagande i Bollen skulle påverkas av medlems- eller aktivitetsavgifter, men utifrån tidigare forskning vet vi att just ekonomiska villkor är av stor betydelse eftersom de i hög grad formar ungas möjligheter att delta i idrottsaktiviteter (Blomdahl m.fl. 2019; CIF 2019).

Dessutom vet vi sedan tidigare att mer spontana former för deltagande i idrott, där barn och unga ges möjlighet att delta på egna villkor, utan att tvingas förbinda sig till långsiktigt deltagande, kan göra idrotten mer tillgänglig för många barn och unga (Högman 2021). Bollens organisering möjliggör ett sådant slags deltagande, även om det finns tecken på att många av de tjejer som deltar gör det mer eller mindre regelbundet och långsiktigt. En sådan flexibel form för organisering bidrar till inkludering i idrott, i synnerhet för unga tjejer som annars har begränsad tillgång till idrottsaktiviteter på fritiden och vana av föreningsidrott.

I Bollen betonas starkt betydelsen av att unga tjejer deltar på egna villkor, inte minst genom att tjejer ges möjlighet att i dialog med ledare vara med och utforma hur aktiviteterna i praktiken utformas och bedrivs. Även detta är något som har betonats i tidigare forskning, som en faktor som på sikt kan bidra till att idrottsverksamheter utformas utifrån deltagarnas intressen och förutsättningar (Ahmad m.fl. 2019).

Mot bakgrund av detta resonemang vill vi avslutningsvis gå vidare med att lyfta fram ytterligare ett par frågor som rör hur idrott kan organiseras för att bidra till att nya grupper av deltagare kan nås och möta exkluderande villkor i både idrotten och samhället (Fundberg 2017), utan att blicken ensidigt förläggs mot de kategorier av unga som av olika anledningar exkluderas från idrotten, och de omgivningar dessa unga vistas i. Med den empiriskt närgångna uppföljning av verksamheten Bollen och dess aktiviteter som vi har gjort i det projekt (och som ligger till grund för de analyser som vi har presenterat) har vi kunnat identifiera hur aktiviteter formas av dem som deltar i och leder dem, utan att vi för den skull behöver fastna i vare sig befintliga problembeskrivningar av tjejers frånvaro från deltagande i idrott eller i ensidigt fokus på de olika hinder som inte sällan lyfts fram i både forskning och politisk debatt. I det sammanhanget har vi närmare undersökt hur aktiviteter organiseras och hur institutionella villkor kan möjliggöra inkludering och deltagande, men också – omvänt – hur de kan bidra till exkludering.

Det som vi har beskrivit visar sammantaget på hur Bollen på olika vis möjliggör inkludering i idrott. Idrotten är dock som sådan inte ett separat system som kan särskiljas från sin omvärld. De villkor gällande ojämlikhet, segregation och exkludering som gör sig gällande i samhället i övrigt, präglar också idrotten och barn och ungas deltagande i idrott. Idrott är inte heller en arena som är skild från samhället i övrigt. Deltagande i idrott innebär deltagande i samhället. Idrott är samhället och samhället är idrott, och att delta i idrott är att delta i samhället.

Referenser

- Agergaard, S. (2016). Religious culture as a barrier? A counter-narrative of Danish Muslim girls' participation in sports. **Qualitative Research in Sport, Exercise and Health** 8(2), 213-224.
- Ahmad, A. (2011). British football: Where are the Muslim female footballers? Exploring the connections between gender, ethnicity and Islam. **Soccer & Society** 12(3), 443-456.
- Ahmad, N., Thorpe, H., Richards, J. & Marfell, A. (2019). Building cultural diversity in sport: a critical dialogue with Muslim women and sports facilitators. **International Journal of Sport Policy and Politics** 12(4), 637-653.
- Alm, S. & Brännström, L. (2011). Framtidstro – spelar det roll var man bor? I: Alm, S., Bäckman, O., Gavanas, A. & Nilsson, A. (red.) **Utanförskap** (219–250). Stockholm: Dialogos.
- Amara, M. & Henry, I.P. (2010). Sport, Muslim identities, and cultures in the UK, an emerging policy issue: case studies of Leicester and Birmingham. **European Sport Management Quarterly** 10(4), 419-433.
- Behtoui, A., Hertzberg, F. & Neergaard, A. (red.) (2020). **Ungdomars fritidsaktiviteter: Deltagande, möjligheter och konsekvenser**. Lund: Studentlitteratur.
- Blomdahl, U., Elofsson, S., Åkesson, M. & Lengheden, H. (2014). **Segrar föreningslivet? En studie av svenskt föreningsliv under 30 år bland barn och unga**. Stockholm: Stockholms stads idrottsförvaltning.
- Blomdahl, U., Elofsson, S., Bergmark, K., Lengheden, L. & Åkesson, M. (2019). **Ökar ojämlikheten i föreningsidrotten? En studie om socioekonomisk bakgrund och barns och ungdomars deltagande i idrottsförening**. Malmö: Ung Livsstil.
- Carlman, P. & Hjalmarsson, M. (2018). A sport for all programme in school: Girl's experiences. **Sport in Society** 22(3), 416-431.
- CIF, Centrum för idrottsforskning (2019). **Statens stöd till idrotten: Uppföljning 2018**. Stockholm: Centrum för idrottsforskning.
- Collins, M. & Haudenhuyse, R. (2015). Social exclusion and austerity policies in England: The role of sports in a new area of social polarisation and inequality? **Social Inclusion** 3(3), 5-18.
- Dahlstedt, M. & Ekholm, D. (2018). Den sociala exkluderingens mekanismer. I: Dahlstedt, M. (red.) **Förortsdrömmar: Ungdomar, utanförskap och viljan till inkludering** (47–68). Linköping: Linköpings universitet.

Dahlstedt, M. & Ekholm, D. (2020). **Idrott, ungdomar och sociala innovationer. Om civilsamhället som medel för social inkludering i stadens periferier.** Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Ekholm, D., Dahlstedt, M. & Rönnbäck, J. (2019). Problematizing the absent girl: Sort as a means of emancipation and social inclusion. **Sport in Society** 22(6), 1043-1061.

Ekholm, D., Wernesjö, U. & Dahlstedt, M. (2022). **Bollen i rörelse: Tjejfotboll, fostran och normkritik i den urbana periferin.** Linköping: Linköpings universitet.

Fundberg, J. (2017). Idrottsrörelsen och samhällsnyttan – fokus på etnisk mångfald och integration. I: J. Faskunger & P. Sjöblom (red.) **Idrottens samhällsnytta** (118-130). Stockholm: Riksidrottsförbundet.

Högman, J. (2014). **Young people's experiences of organized spontaneous sport.** Göteborg: Göteborgs universitet.

Högman (2021). Barn i rörelse. **Om förutsättningar för utveckling i alternativa (?) idrottsaktiviteter.** Doktorsavhandling, Karlstad universitet.

MUCE, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2020). **Ungas rätt till en meningsfull fritid – tillgång, trygghet och hinder.** Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Oxford, S. & McLachlan, F. (2018). "You have to play like a man, but still be a woman": Young female Colombians negotiating gender through participation in a sport for development and peace (SDP) organization. **Sociology of Sport Journal** 35(3), 258-267.

Schaillée, H., Haudenhuyse, R., & Bradt, L. (2019). Community sport and social inclusion: International perspectives. **Sport in Society** 22(6), 885-896.

Socialstyrelsen (2010). **Social rapport 2010.** Stockholm.

Stenling, C. (2015). **The drive for change: Putting the means and ends of sport at stake in the organizing of Swedish voluntary sport.** Doktorsavhandling, Umeå universitet.

Stigendal, M. (2016). **Samhällsgränser: Ojämlighetens orsaker och framtidsmöjligheterna i en storstad som Malmö.** Stockholm: Liber.

Strandbu, Å. (2002). Idrettens betydning som flerkulturell integrasjonsarena. I: Seippel, Ø (red.) **Idrettens bevegelser** (123-153). Oslo: Novus.

Strandbu, Å. (2005). Identity, embodied culture and physical exercise: Stories from Muslim girls in Oslo with immigrant backgrounds. **Young** 13(1), 27-45.

Walseth, K. (2006). Young Muslim women and sport: The impact of identity work. *Leisure Studies* 25(1), 75-94.

Walseth, K. (2008). Bridging and bonding social capital in sport: Experiences of young women with immigrant background. *Sport, Education and Society* 13(1), 1-17.

Walseth, K. & Fasting, K. (2004). Sport as a means of integrating minority women. *Sport in Society* 7(1), 109-129.

Walseth, K. & Strandbu, Å. (2014). Young Norwegian-Pakistani women and sport: How does culture and religiosity matter? *European Physical Education Review* 20(4), 489-507.

HÄR VÄXER KUNSKAP FRAM

På Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor är ungas villkor och civilsamhällets förutsättningar i fokus. Här växer kunskap fram som beslutsfattare använder när de prioriterar insatser för unga och för civilsamhället. Vi sprider kunskapen i mötet med människor, på såväl nationell som europeisk nivå. Vi fördelar också statsbidrag som ger små och stora organisationer möjlighet att genomföra sin verksamhet. Det ger också unga möjlighet att arbeta som volontär, studera eller praktisera i ett annat europeiskt land.

